

УДК 346.5

Т.І. Ломаченко, д.е.н., доц.
*Севастопольський інститут банківської справи
Української академії банківської справи
Національного банку України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито методологічні основи формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства, охарактеризовані складові цієї системи та відокремлені поняття елементів системи економічної безпеки підприємства: об'єкт, суб'єкт, предмет. Запропоновано системний підхід щодо створення системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: *економічна безпека, система забезпечення, функціональні складові, розвиток, поточна, стратегічна.*

Постановка проблеми. Кожне підприємство в умовах ринкової економіки здійснює підприємницьку діяльність самостійно з метою одержання прибутку та досягнення економічних і соціальних результатів, де значення економічної безпеки тільки посилюється як індикатора забезпечення сталого розвитку господарюючих систем. Формування оптимальної системи забезпечення економічної безпеки підприємства враховують систему заходів із необхідним правовим, фінансовим, організаційним, інформаційним підґрунтям та особистісні властивості підприємства, характеру його взаємозв'язків із суб'єктами зовнішнього середовища. Виходячи з цього, постає необхідність аналізу основоположних підходів, публікацій та досліджень сучасних науковців та економістів щодо створення системи забезпечення економічної безпеки підприємств та організації її успішного функціонування, положень наукової теорії та методологічних засад щодо категоріального навантаження, мети і завдань, змісту і різновидів та ефективного функціонування й розвитку в умовах існування різного роду загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблеми. В Україні та світі проблемами економічної і фінансової безпеки на рівні держави та підприємств займаються такі дослідники як: Л.І. Ломаченко [2], Л.І. Донич [3].

працях таких науковців: Л.І. Донець, С.Ф. Покропивний, Л.О. Корчевська, С.П. Міщенко та ін. Дослідження наукових джерел дає змогу аналізувати декілька підходів до тлумачення економічної безпеки підприємства, а також підкреслити, що це є достатньо складною економічною категорією. Проте проведений аналіз літературних джерел свідчить про відсутність єдиного понятійно-методологічного апарату щодо теорії забезпечення економічної безпеки підприємства. Вітчизняними фахівцями з проблем економічної безпеки та фінансової як невід'ємної частини, визначені значні узагальнення законодавчого та нормативно-правового забезпечення правових відносин, зокрема у сфері фінансової безпеки не пропонуються. Крім цього, трактування поняття «система забезпечення економічної безпеки» з огляду вчених розглядається як підсистема: економічної системи, що забезпечує безпечне функціонування підприємства; антикризового управління підприємством; сукупність організаційно об'єднаних органів управління; забезпечення максимально повного захисту від усіх видів загроз та небезпек діяльності підприємства. Разом з тим, на сьогодні є недостатній рівень систематизації теоретичної та методологічного підґрунтя її формування.

Невирішені проблеми, яким присвячена стаття. Недостатньо досліджені єдині та загальноприйняті положення забезпечення економічної безпеки підприємства та різноаспектні роботи вчених щодо понятійно-категоріального апарату системи економічної безпеки підприємства, що потребує адаптованості методологічної основи для її формування.

Метою статті є розвиток теоретичних положень побудови системи економічної безпеки підприємства та розкриття сучасних методологічних підходів до її формування.

Викладення основного матеріалу дослідження. В економіці України соціально-економічні трансформації зумовлюються низкою факторів, які значно впливають на формування ризиків та загроз, зокрема і для підприємств. Поняття «економічна безпека» у публікаціях 90-х років розглядалося лише як захист інформації та комерційної таємниці підприємства. На сьогодні ці процеси не втратили своєї актуальності. У сучасних умовах відбувається розвиток інформаційних процесів, які пронизують усі сфери суспільного життя [5]. У найбільш загальному вигляді системою забезпечення інформативної безпеки є «сукупність інформаційно-аналітичних,

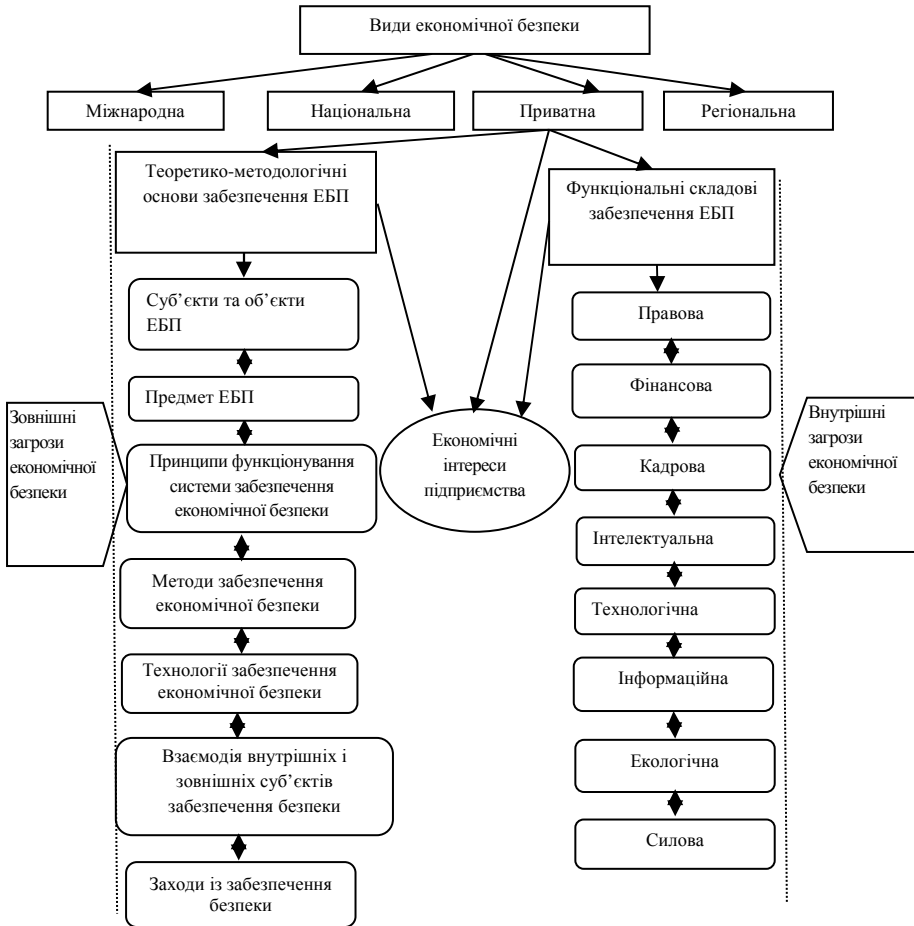
теоретико-методологічних, адміністративно-правових, організаційно-управлінських, спеціальних та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку об'єктів інформаційної безпеки, а також інфраструктури її забезпечення» [6]. Згодом закономірно відбувається науково-технічний, культурний та економічний прогрес суспільства.

Підприємства в процесі свого розвитку постійно збільшують бажані значення показників економічної безпеки для підвищення своєї конкурентоздатності.

Тому науковці послідовно розширили зміст поняття «економічна безпека», визначаючи її як кількісну та якісну характеристику властивостей підприємства, що відображає здатність стабільного, ефективного функціонування та розвитку в умовах існування різного роду загроз.

Тому слід зауважити, що сьогодні економічна безпека має більш комплексний характер і є складною динамічною системою, яка містить у собі певні елементи – складові.

Крім цього, в основу створення системи забезпечення економічної безпеки підприємства покладено системний підхід, який передбачає взаємопов'язані елементи, що забезпечують стійке функціонування та досягнення підприємством цілей бізнесу.

Довідка : складено автором

Рис. 1. Види економічної безпеки

На рисунку 1 зображено та запропоновано модель системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Ця модель включає теоретично-методологічні основи забезпечення економічної безпеки підприємства: об'єкт економічної безпеки підприємства – це

стабільний економічний стан підприємства з формуванням ресурсного забезпечення підприємства та його розвиток; суб'єкти економічної безпеки підприємств – фізичні та юридичні особи, які приймають управлінські рішення, визначають мету функціонування підприємства, розробляють тактичні та стратегічні плани підприємства та здійснюють моніторинг загроз і можливостей; предмет економічної безпеки підприємства – це теоретичні та методичні компоненти реалізації функцій безпеки, спрямовані на захист інтересів та запобігання збиткам господарської діяльності; сукупність принципів економічної безпеки підприємства та методів і технологій забезпечення економічної безпеки.

Запропоновано функціональні складові забезпечення економічної безпеки. В системі нормативно-правового забезпечення національної безпеки закріплюються основні напрямки державної політики національної безпеки, основи нормативно-правового забезпечення суб'єктів національної безпеки, принципи їх організації та функціонування, порядок взаємодії. Тому правова безпека характеризує захищеність діяльності підприємства від негативного впливу загроз з боку влади шляхом дотримання законодавства країни та організації діяльності в межах правового поля. Важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня.

Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства важливе також при отриманні кредитів від зовнішніх джерел інвестування. Якщо підприємство з незадовільним станом фінансової безпеки звернеться за кредитом до таких джерел, насамперед перевірять його ліквідність, яка досягається завдяки скоординованим діям усіх підрозділів.

Кадрова безпека полягає у забезпеченні підприємства та збереженні висококваліфікованого кадрового потенціалу. Інтелектуальна безпека відповідає за розвиток та збереження інтелектуального потенціалу підприємства, а також розвиток креативного мислення та творчого підходу працівників.

Технологічна безпека характеризує ступінь забезпеченості підприємства високоефективними, прогресивними та безвідходними технологіями. Правова безпека характеризує захищеність діяльності підприємства від негативного впливу загроз з боку влади шляхом дотримання законодавства країни та організації діяльності в межах правового поля. Інформаційна безпека підприємства характеризує

забезпечення своєчасною, правдивою та неупередженою інформацією. Екологічна безпека полягає в екологізації виробництва, дотриманні встановлених на законодавчому рівні норм та нормативів щодо забруднення навколишнього середовища. Силова безпека полягає у забезпеченні фізичної та моральної безпеки працівників підприємства, створенні сприятливого середовища для праці.

Головна роль системи забезпечення економічної системи підприємства характеризується наскільки вдалим вирішенням проблем виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз, а також розглядається негативний вплив на різні аспекти економічної безпеки та заходи з його зниження.

Висновки та перспективи подальшого розвитку проблеми. На основі проведених досліджень сформульовані теоретико-методологічні положення щодо функціонування системи забезпечення економічної безпеки підприємства як сукупність взаємодіючих елементів, які мають комплексний характер та дають можливість підтримувати стійке функціонування підприємства. Для забезпечення економічної безпеки в умовах інформаційної економіки необхідні чинники зовнішнього та внутрішнього середовища з метою формування стратегії та тактики протидії загрозам діяльності підприємства, а також його сталого розвитку.

Список використаної літератури:

1. *Бланк И.А.* Управление финансовой безопасностью предприятия / *И.А. Бланк.* – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
2. *Гладченко Т.М.* Економічна безпека підприємницької діяльності / *Т.М. Гладченко* // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : ВПЦ «Київський університет», Інститут міжнародних відносин, 2001. – Вип. 26. – С. 295–299.
3. *Донець Л.І.* Економічна безпека підприємництва : навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / *Л.І. Донець, Н.В. Ващенко.* – К. : 2008. – 239 с.
4. *Драга А.А.* Обеспечение безопасности предпринимательской деятельности / *А.А. Драга.* – М., 2008. – 304 с.

5. *Шадрин И.П.* Подготовка и принятие управленческого решения / *И.П. Шадрин.* – Якутск, 1970. – 123 с.
6. *Логінов О.В.* Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади / *О.В. Логінов.* – К., 2005. – 236 с.

ЛОМАЧЕНКО Тетяна Іванівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та кредиту Севастопольського інституту банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України.

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік, аналіз, аудит;
- фінансовий облік;
- фінансовий контроль;
- активізація інвестиційного процесу;
- інноваційний розвиток промислового виробництва.

Тел.: (моб.) (050)517–33–80.

E-mail: lomachenkoT@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013